

DOI 10.36074/logos-05.02.2021.v4.27

САМООСВІТА У ГАЛУЗІ ФІЛОСОФІЇ: ДО ПИТАННЯ НЕЯКІСНОГО НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ

Гончарова Олена Олександрівна

канд. філос. наук, старший викладач кафедри філософії та культурології
Національний університет імені адмірала Макарова

УКРАЇНА

Сьогодні дисципліна «Філософія» знаходить своїх прихильників не лише в стінах університету, де є обов'язковою у навчальних планах усіх спеціальностей. Дедалі популярною вона стає як своєрідний додаток до бізнес-навчання, психологічних курсів, різноманітних релігійних практик тощо. Спостерігаємо парадокс: поряд із тенденцією на скорочення навчальних годин на вивчення філософії в реаліях українського університету філософія часто «вивчається» випускниками вже у форматі практик самоосвіти, наприклад, під час проходження бізнес-тренінгів, курсів так званого «особистісного росту» та ін. Чимало людей, стикнувшись із екзистенційними питаннями та шукаючи відповіді на них, намагаються надолужити «пробіл» у знанні філософії самостійно. Стикнувшись із філософією на початкових курсах в університеті, студенти часто виявляють незацікавленість цим предметом внаслідок його значної абстрактності, необхідності застосовувати метод широких узагальнень; також філософія вимагає значної попередньої підготовки для розуміння та засвоєння матеріалу. Проблемою також є і методи викладання філософії в сучасному університеті: непоодинокі випадки зловживання складною термінологією викладачів, надмірним академізмом викладання, що відвертає студентів від бажання засвоювати нові знання, негативно впливає на їхню навчальну мотивацію взагалі. У той же самий час різноманітні приватні навчальні курси, які пропонують також пакет специфічних філософських знань, подають матеріал яскраво, привабливо і зрозуміло для отримувача навчальних послуг [1], [2], [3], [4], [5], [6].

Однак, попри зрозумілість викладу такого матеріалу, часто його не можна назвати якісним філософським продуктом. По-перше, набір таких філософських знань часто слугує утилітарним цілям – виробити специфічне світорозуміння, фрейм аналізу інформації, який стає основною мотивуючою силою для подальшого навчання на платних курсах [1], [2], [3], [4], [5], [6]. По-друге, такі філософські знання, оскільки вони слугують утилітарним цілям, часто є фрагментарними. Деякі цитати можуть вириватися з контексту, підбір літератури є таким, що висвітлює лише одну точку зору на проблему, не провадиться філософська дискусія. По-третє, відбувається латентне маніпулювання характером філософських знань взагалі. Так, філософська позиція передбачає перманентний пошуковий сумнів. Людина, яка розмірковує над певними екзистенційними та світоглядними проблемами не утилітарно, намагається віднайти істину, а тому зацікавлена постійно піддавати конструктивному аналізу своє світобачення. Усунути помилку у виробленій стабільній, проте вже не актуальній картині світу означає: 1. Визнати хибність свого попереднього світобачення; 2. Відчути радість від того, що помилка усунена внаслідок поповнених знань та вдосконаленої позиції. У той же час

утилітарні філософські знання, які слугують досягненню певної практичної цілі, втрачають характер своєї автономії від зовнішніх чинників та умов людської діяльності. Сенсом філософської роботи більше не є пошук об'єктивної істини; а обслуговування певної вигідної життєвої позиції. Якщо змінити зовнішні умови таким чином, щоб ця життєва позиція змінилася, то у свідомості людини відповідно і зміниться обслуговуюча філософсько-світоглядна парадигма. Отже, філософія, яка обслуговує утилітарні життєві інтереси, втрачає свою специфіку як наука та унікальна дисципліна. Вона перетворюється скоріше на специфічну форму раціоналізаторства, причому часто нераціонально прийнятих рішень та життєвих виборів.

Особливо наголосимо на значну кількість неякісної філософської та псевдофілософської літератури, на яку сьогодні легко можна натрапити. Під гаслом знаходження сенсу життя, актуалізації здібностей та талантів особистості, віднайдення універсального рецепту знаходження щастя/спокою/гармонії/успіху сьогодні продається безліч книжок сектантського спрямування, філософсько-релігійної еkleктики [3], [5]. Відсутність інституту цензури в українських реаліях дозволяє не доброчесним авторам позбавитися відповідальності за псевдофілософський продукт, який подекуди стає специфічною «приманкою» для нової аудиторії деструктивних культів.

Також зауважимо, що псевдофілософський контент є широко присутнім у просторі соціальних мереж, де популярною є практика цитування творів визнаних авторів, причому ці цитати є часто сфабрикованими, невідповідними оригінальному тексту, іноді просто видуманими. Це факт говорить про дві взаємовиключаючі тенденції: 1. Філософія стає дедалі популярною як соціальний феномен, оскільки за допомогою причетності до цих знань у тій чи іншій формі люди формують свій власний імідж як таких, що «люблять мудрість»; 2. У той же час величезна кількість неякісного філософського контенту фальсифікує це специфічне знання, робить його «імідж» у широких колах громадськості як дисципліни, до вивчення якої не варто ставитися серйозно, оскільки «у кожного своя філософія». Розвиток новітніх технологій, формування інформаційного суспільства з широким доступом до найрізноманітніших даних широких верств населення парадоксальним чином поряд з популяризацією філософії сприяють швидко поширюваному філософському невігластву.

Відтак, справжнє філософське знання залишається елітарним, як це було завжди. Феномен «масового Платона» неможливий сьогодні тому, що філософія – це, насамперед культура мислення, специфічне намагання дійти істини навіть за умови, що кінцева точка у цьому процесі неможлива. Рух думки без очевидної утилітарної мети сьогодні, у суспільстві масового споживання та інтелектуального «фаст фуду» здається пересічній людини божевільням та марною витратою часу. У той же час існує величезна кількість філософських симулякрів, які є популярними внаслідок своєї простоти, зрозумілості, яскравості та бажання їхнього споживача делегувати третій особі свою унікальну особистісну місію – розмірковувати.

Делегування ж цієї важливої місії призводить до нищівного наслідку. Попри свою абстрактність філософія у той же час є парадоксально практичною дисципліною. Її основний інструмент – це ідея. Ідея тільки до певного часу є нематеріальною, але всесвітня історія та персональні історії людей доводять: реалізована ідея та умовиводи з неї перетворюються на цілком реальні життєві події, з наслідками яких потім доводиться мати справу. Отже, неякісний

філософський продукт – це не лише хибні думки певної особи, які кожен ладен сприймати чи не сприймати. Це, насамперед, прихований ідеологічний інструмент, а часто і ідеологічна зброя, за неналежне використання якої її автор має нести відповідальність.

Список використаних джерел:

- [1] Business module of the Business Youth project "Surrounding for the Million". Retrieved from: https://molodost.bz/mk_mzs_25_09/?mobile=7 (in Russian)
- [2] Training program of the Business Youth Project "Delta. Part 2" (2019, September 15) Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?time_continue=249&v=lZ2_h_h4cls(in Russian)
- [3] Passas, N., Escamilla, M. (1992). Scientology and its 'Clear' Business. *Bihevioral Sciences and the Law*, 10, 103. – 116. doi: 10.1002/bsl.2370100110
- [4] Pratt, M. G.(2000). The good, the bad, and the ambivalent: Managing identification among Amway distributors. *Administrative Science Quarterly*, 45 (3), 456-493. doi: 10.2307/2667106
- [5] Internet portal of Altway Business Consulting and Education Center. Retrieved from: <https://www.altway.ru/> (in Russian)
- [6] Online Blog "Border Guards" (2018, December 27). Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=G0k2u9nr5ac&fbclid=IwAR30s81BODBJSSB-ERKkQJTRmJhryFeGz1I0KUIXfSNY3rcVfrlw3gFxf0> (in Russian)